

Hannele Niemi

Naistenpäivän juhlan avaus Helsingin yliopistossa 6.3.2008

Mentorointia tarvitaan

Hyvät naisten päivän osanottajat,

Tervetuloa te kaikki, yliopistolaiset, naisjärjestöjen edustajat ja jäsenet, alumni -yhdistyksen jäsenet, kaikki te naiset eri puolelta pääkaupunkiseutua ja Suomen! On suuri ilo nähdä teidät naistenpäivän juhlan merkeissä.

Juhla järjestetään Helsingin yliopiston ja naisjärjestöjen yhteistyönä jo 5 kertaa. Perinteenä on ollut, että juhla rakentuu kahdesta osasta. Aluksi on Helsingin yliopiston osuus. Tänään olemme saaneet esitelmöitsijöiksi kliinisen molekyyliäketieteen professori Anu Wartiovaaran sekä maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thorsin.

Tauon jälkeen on meillä on ilo kuulla pianisti Laura Sippolan esittämää musiikkia, jota seuraa naisjärjestöjen ohjelma osuus: kansainvälisen naistenpäivän rahaston Helvi Sipilä -luento, jonka pitää Ruotsin lehdistöasiamies Yrsa Stenius.

Hyvät juhluvieraat,

Sukupuolten tasa-arvo on asia, joka vaatii koko ajan arviointia, ja seurantaa sekä toimenpiteitä tasa-arvon valtavirtaistamiseksi. Tasa-arvo ei ole valmis tila, sitä on tavoiteltava koko ajan.

Helsingin yliopiston vararehtorina haluan tuoda esiin niitä kysymyksiä, jotka koskettavat naisia tutkijoina.

Helsingin yliopistossa naiset muodostavat enemmistön perusopiskelijoista ja tutkinnon suorittaneista, mutta alakohtaiset sukupuolijakaumat vaihtelevat. Naisten osuus perustutkinnon suorittaneista Helsingin yliopistossa oli 70 prosenttia vuonna 2007. Naisten osuus tutkinnoista vaihteli huomattavasti koulutusalan mukaan (eläinlääketieteellinen 93%, kasvatustieteellinen 88%, mat-luonnont. 51%).

Naisopiskelijoiden määrä on kasvanut edelleen, ja joillakin aloilla ongelmaksi on noussut se, että miehiä rekrytoituu perusopiskelijoiksi yhä vähemmän. Onko se ongelma, ja miksi se on ongelma, vaatii jatkokeskustelua. Toivon ainakin sitä, että naisten menestystä ei nähdä ongelmana. Yliopiston naisistumien ei ole naisten vika tai syy, mutta asettaa kysymyksiä, miten edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Entä maisterin tutkinnon jälkeen? Tohtorintutkinnon suorittaneista naisia oli 57 prosenttia vuonna 2007: teologinen 27%, oikeustieteellinen 31% , hammaslääketieteellinen 33% ja matemaattis-luonnontieteellinen 44%. Humanistisilla tieteenaloilla, kasvatustieteen ja psykologian koulutusaloilla 70% tai enemmän.

Tohtorikoulutettavista naisten osuus oli 57,1 prosenttia.

Mutta vuonna 2007 naisten osuus professoreista oli 25,1 prosenttia, yliopistonlehtoreista 50,9 prosenttia ja väitelleistä lehtoreista ns. tutkijatohtoreista 43,8 prosenttia.

Professorikunnassa naisten osuus on siis viidennes, mikä vastaa naisten osuutta väitelleistä noin kaksikymmentä vuotta aikaisemmin. Naisten osuus on erityisen pieni luonnontieteiden ja tekniikan professorikunnassa (11 % ja 6 %). Naisten tutkijanuran on todettu etenevän hitaammin kuin miesten, ja he kokevat usein saavansa liian vähän tutkijanuralla tärkeää sosiaalista tukea. Väittelyn jälkeinen vaihe on todettu naisten tutkijanuran kannalta erityisen ongelmalliseksi.

Työn ja perheen yhteensovittaminen tutkijanuralla on haastavaa, ja naiset kantavat edelleen päävastuun perhevelvoitteista. Tutkimukset ovat osoittaneet, että naiset kohtaavat tutkijanurallaan edelleen monenlaisia piilosyrjinnän ja joskus myös avoimia syrjinnän muotoja, huolimatta siitä, että sukupuolisyryntä on sanktioitu lainsäädännöllä ja sukupuolten tasa-arvoa edistetään yliopistoissa tasa-arvosuunnitelmin. Lainsäädännön ja tasa-arvosuunnitelman yleisperiaatteiden lisäksi tarvitaan erityistoimia, joilla tuetaan lahjakkaiden tutkijanaisten etenemistä ja pysymistä tutkijanuralla.

Naisten tutkijanuran lasikattoon on kiinnitetty huomiota valtakunnallisissa tutkijauran selvityksissä. Samoin HY:n Tasa-arvotoimikunta onkin esittänyt, että yliopistossa toteutettaisiin tutkijanaisille suunnattu mentorointiohjelma; Ohjelma, jossa kokenut jo urallaan pitkälle edennyt auttaa nuorta naista löytämään oman

paikkansa ja ottamaan rohkeasti vastuuta ja johtajuutta. Mentrointi voi olla hyvin tasa-arvoista ja välitöntä, mutta yhteinen tavoite on että urallaan nuori voi selviytyä niistä esteistä, joita on asetettu perinteisesti naisten rooliin ja niistä lukemattomista vihjeistä, joilla vähätellään naisten panosta tai edistymistä.

Helsingin yliopistossa mentorointiohjelma alkoi tasa-arvotoimikunnan aloitteesta. Ohjelmia on toteutettu vuodesta 1997, ja ne on tarkoitettu koko henkilöstölle. Ohjelmaan on osallistunut alusta asti enemmän naisia kuin miehiä, mutta se on ollut sisällöltään sukupuolineutraali.

Toisin kuin monissa ulkomaisissa yliopistoissa, tutkijanuralla oleville naisille ei ole järjestetty omaa kohdennettua mentorointiohjelmaa. Olomme kuitenkin mukana EU-rahoitteisessa ADVANCE-hankkeessa, jossa kehitetään mentorointia ja uravalmennusta luonnontieteiden ja tekniikan tutkijanaisille viidessä EU-maassa. Hanke on kaksivuotinen ja päättyy elokuussa 2008 (<http://www.advance-project.eu>). Hankkeen tulokset ovat erinomaiset. Voimme oppia tästä hankkeesta kehitettäessä mentoriohjelmaa Helsingin yliopiston tutkijanaisille. Metropolialueen yliopistojen yhteistyötä tutkijanaisten mentoriohjelman kehittämisessä on myös syytä harkita.

Naisten tutkijan uran edistämisessä tarvitaan mentoreita eli niitä seniori-asiantuntijoita, jotka ovat valmiita olemaan tukihenkilönä, sparraajana ja opastajana niille naisille, jotka ovat tutkijan uran alkuvaiheessa, olisi kyse sitten tohtorin tutkintoon valmistautumisesta tai väittelyn jälkeisestä tutkijanuravaiheesta. Tutkijan uraan liittyy usein monta itsetuntoa ja itseluottamusta uhkaavaa tekijää. Varttuneemman, uralla jo edenneen naisen tuki voi olla kullanarvoista, varsinkin silloin kun naiset ajattelevat että vika on vain heissä itsessään kun tulee uran ongelmia.

Yhtä lailla mentorointi on tärkeää naisopiskelijoille, jotka valmistautuvat yhteiskunnan eri asiantuntija- ja johtotehtäviin, eivätkä tavoittele ensisijaisesti tutkijanuraa. Mentoroinnista on hyviä kokemuksia, se auttaa uran alkuvaiheessa olevaa näkemään asioita rohkeasti, ottamaan haasteita vastaan ja jäsentämään naisen elämään liittyviä lukuisia tehtäviä ja paineita.

Toivonkin että nuorten naisten mentorointi tulisi yleiseen käyttöön. Sillä voidaan olla tukemassa naisia yhteiskunnan eri aloilla. Tuki, opastus, kannustus on tärkeää naisille niin opiskelun aikana ja kuin sen

jälkeen. Monet teistä, hyvä juhlayleisö, voivat olla mukana tukemassa nuorempia naisia yhteiskunnan eri aloilla.

Toivonkin, että naisjärjestöt, jotka ovat täällä runsaslukuisesti edustettuina samoin kuin Helsingin yliopiston alumnit eli meiltä valmistuneet asiantuntijat otatte mentoroinnin idean sydämen asiaksi ja edistätte sitä tahoillanne. Te voitte antaa erinomaista tukea nuoremmille ja toisaalta toimia yhteiskunnallisena opastajina urapoluilla.

Hyvä juhlayleisö,

Tutkimukset osoittavat että naisille on tyypillistä kysyä, onko minusta siihen, riittääkö taitoni. Nyt tarvitaan sitä rohkaisua: kyllä sinä pystyt, sinä osaat ja olet oikeutettu ottamaan paikkasi.

Hyvät juhlavieraat, tervetuloa naistenpäivän juhlaan!